Endokrin tizim va yurakqon tomir kasalliklari o'rtasidagi bog'liqlik

Rayimova Sitora Shavkat qizi
Samarqand davlat tibbiyot universiteti
Endokrinologiya yo'nalishi 1-kurs klinik ordinatori
Sitorashavkatovna2412@gmail.com 998 88 678 48 68
Ilmiy raxbar: Phd.dotsent.**Negmatova.G.Sh**

Annotatsiya. Endokrin va yurakqon tomir tizimlari birbiri bilan chambarchas bog'liqdir. O'sish gormoni (O'G) nafaqat yurakning normal rivojlanishida, balki yurakqon tomir tizimining normal funktsiyasi va tuzilishida ham muhim rol o'ynaydi. O'G yetishmovchiligi turli metabolik asoratlarga olib keladi, bu esa bemorni aterosklerozga moyil qiladi. O'G bilan almashtiruvchi terapiya ushbu asoratlarning oldini olishi mumkin. O'sish gormoni ortiqchaligi (akromegaliya) yurakqon tomir kasalliklari va yurak yetishmovchiligidan kelib chiqadigan kasallanish va o'lim bilan bog'liq. Akromegaliyani erta aniqlash va davolash yurak yetishmovchiligi va boshqa yurakqon tomir asoratlarini oldini olishi mumkin. Qalqonsimon bez gormonlari ham yurakqon tomir tizimini fiziologik holatda tartibga solishda muhim rol o'ynaydi. Qalqonsimon bez disfunktsiyasi keng tarqalgan bo'lib, u oddiy taxikardiyadan tortib murakkab yurak muammolarigacha olib kelishi mumkin, ayniqsa, to'g'ri tashxis qo'yilmasa va davolanmasa. Gipertireoz yurakqon tomir tizimining tuzilishi va funksiyasiga, ritmga va qon bosimiga ta'sir qilishi mumkin. Agar davolanmasa, yurak yetishmovchiligiga olib kelishi mumkin.

Kalit so'zlar: endokrin tizim, o'sish gormoni, gipertireoz, qalqonsimon bez, yurak yetishmovchiligi, akromegaliya.

Abstract. The Endocrine and cardiovascular systems are closely related. Growth hormone (GH) plays an important role not only in the normal development of the heart, but also in the normal function and structure of the cardiovascular system. GH deficiency leads to various metabolic complications that predispose the patient to atherosclerosis. Replacement therapy with GH can prevent these complications. Growth hormone excess (acromegaly) is associated with morbidity and mortality from cardiovascular disease and heart failure. Early detection and treatment of acromegaly can prevent heart failure and other cardiovascular complications. Thyroid hormones also play an important role in regulating the cardiovascular system in a physiological state. Thyroid dysfunction is common, which can lead to anything from simple tachycardia to complex heart problems, especially if not properly diagnosed and treated. Hyperthyroidism can affect the structure and function of the cardiovascular system, rhythm and blood pressure. If left untreated, it can lead to heart failure.

Key words: endocrine system, growth hormone, hyperthyroidism, thyroid, heart failure, acromegaly.

Аннотация. Эндокринная и сердечнососудистая системы тесно взаимосвязаны. Гормон роста (ГС) играет важную роль не только в нормальном развитии сердца, но и в нормальном функционировании и структуре сердечнососудистой системы. Дефицит ГС приводит к различным метаболическим осложнениям, которые предрасполагают пациента к атеросклерозу. Заместительная терапия ОГ может предотвратить эти осложнения. Избыток гормона роста (акромегалия) связан с заболеваемостью и смертностью от

.

сердечнососудистых заболеваний и сердечной недостаточности. Раннее выявление и лечение акромегалии может предотвратить сердечную недостаточность и другие сердечнососудистые осложнения. Гормоны щитовидной железы также играют важную роль в регуляции работы сердечнососудистой системы в физиологическом состоянии. Часто встречается дисфункция щитовидной железы, которая может привести к чему угодно от простой тахикардии до сложных проблем с сердцем, особенно при неправильной диагностике и лечении. Гипертиреоз может влиять на структуру и функцию сердечнососудистой системы, ритм и кровяное давление. Если его не лечить, это может привести к сердечной недостаточности.

Ключевые слова: эндокринная система, гормон роста, гипертиреоз, щитовидная железа, сердечная недостаточность, акромегалия.

Dolzarbligi. Bugungi kunda yurakqon tomir kasalliklari global miqyosda kasallanish va o'limning yetakchi sabablaridan biri bo'lib qolmoqda. Ularning rivojlanishida faqatgina an'anaviy xavf omillari emas, balki endokrin tizimdagi buzilishlar ham muhim rol o'ynaydi. O'sish gormoni yetishmovchiligi yoki ortiqchaligi, qalqonsimon bez disfunktsiyasi, vitamin D yetishmovchiligi kabi holatlar yurak mushagining tuzilishi va funksiyasiga, qon bosimi va yurak ritmiga salbiy ta'sir ko'rsatadi [1]. Ayniqsa, ushbu gormonal o'zgarishlar erta aniqlanmasa yoki davolanmasa, yurak yetishmovchiligi, aritmiyalar va ateroskleroz kabi jiddiy asoratlar rivojlanishi mumkin. Shu bois, endokrin kasalliklar bilan og'rigan bemorlarni yurakqon tomir holati bo'yicha muntazam kuzatib borish, kardiologik va endokrinologik yondashuvni birlashtirish dolzarb muammolardan biri hisoblanadi [2].

Maqsad. Ushbu maqolaning maqsadi ó endokrin tizim va yurakqon tomir tizimi o'rtasidagi murakkab fiziologik va patologik aloqalarni o'rganish, xususan, o'sish gormoni, qalqonsimon bez gormonlari, vitamin D va boshqa endokrin omillarning yurakqon tomir kasalliklari rivojlanishidagi rolini aniqlash, shuningdek, erta tashxis va to'g'ri davolashning yurak asoratlarining oldini olishdagi ahamiyatini ilmiy adabiyotlar asosida yoritishdan iborat.

Material va usullar. Ushbu maqola yozilishida asosiy maqsad mavzu bo'yicha mavjud ilmiy manbalarni tizimli ravishda tahlil qilish va umumlashtirishdan iboratdir. Material sifatida xalqaro va milliy ilmiy bazalarda e'lon qilingan ilmiy maqolalar, ishonchli elektron resurslar tanlandi. Ma'lumotlar yig'ish jarayoni quyidagi bosqichlarda amalga oshirildi. Ma'lumotlarni qidirish: kalit so'zlar yordamida ilmiy ma'lumotlar elektron bazalarda (PubMed, Scopus, Web of Science, Google Scholar va boshqa) qidirildi. Qidiruv natijalari mavzuga bevosita aloqador bo'lgan, so'nggi 10 yil ichida chop etilgan maqolalar bilan cheklab olindi. Ma'lumotlarni tahlil qilish: tanlangan manbalar batafsil o'qildi, ularning metodologiyasi, natijalari va xulosalari taqqoslandi. Maqolalarda o'xshash va farqli jihatlar, mavjud bo'lgan bo'shliqlar aniqlanib, mavzu bo'yicha umumiy holat shakllantirildi. Olingan ma'lumotlar mavzuning asosiy yo'nalishlari bo'yicha guruhlanib, ilmiy asoslangan xulosalar chiqarildi.

Natijalar. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, endokrin tizim gormonlari yurakqon tomir tizimining tuzilmasi va funksiyasiga bevosita yoki bilvosita ta'sir ko'rsatadi. Xususan: O'sish gormoni (O'G) va yurakqon tomir tizimi: xorijiy mualliflar tomonidan olib borilgan tadqiqotda o'sish gormoni yetishmovchiligi bo'lgan bemorlarda yurak massasi kamayishi va dislipidemiya kuzatilgani qayd etilgan [3,5]. O'G bilan almashtiruvchi terapiya yurakning strukturaviy va funktsional ko'rsatkichlarini yaxshilagani aniqlangan. Aksincha, akromegaliya (O'G ortiqchaligi) holatida yurak gipertrofiyasi, aritmiyalar va yurak yetishmovchiligi holatlari ko'p kuzatiladi. Qalqonsimon

.

bez disfunktsiyasi yurak ritmi, qon bosimi va lipid almashinuvi bilan chambarchas bog'liq. Xorijiy mualliflar gipertiroidizm yurak urish tezligini oshirishi, yurak devorlarining gipertrofiyasiga olib kelishi va fibrillyatsiya xavfini oshirishini ko'rsatgan. Gipotiroidizm esa yurak urish chastotasining sekinlashishi, periferik qarshilikning ortishi va dislipidemiya bilan kichadi [4]. Subklinik shakllari ham yurakqon tomir xavfini oshiradi. Vitamin D yetishmovchiligi yurak salomatligiga ta'sir qilishi mumkin, biroq bu boradagi tadqiqotlar qaramaqarshi natijalar bermoqda. Qandli diabetda insulin rezistentligi va giperglikemiya yurak muskuli va qon tomirlarining disfunktsiyasini keltirib chiqaradi, bu esa ateroskleroz va infarkt rivojlanishiga sabab bo'ladi. Qalqonsimon bezning gipertiroid holati yurakning teztez urishi, gipertenziya va yurak mushagining hypertrofiyasiga olib keladi. Gipotiroidizm esa lipid metabolizmining buzilishi orqali ateroskleroz xavfini oshiradi. Gormonal disbalans natijasida qon bosimining o'zgarishi (masalan, aldosteron ortishi bilan gipertenziya) yurakning yomonlashuviga olib keladi. Endokrin kasalliklar bilan og'rigan bemorlar orasida yurakqon tomir kasalliklari rivojlanish xavfi ancha yuqori bo'ladi, bu esa kompleks diagnostika va davolash yondashuvlarini talab qiladi [68]. Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, yurakqon tomir asoratlari bilan og'rigan bemorlar orasida endokrin buzilishlar keng tarqalgan. Shu sababli, kardiologlar va endokrinologlar o'rtasidagi yaqin hamkorlik diagnostika va davolash jarayonining samaradorligini oshiradi [9]. Masalan, yurak ritmi buzilgan bemorlarda qalqonsimon bez faoliyatini tekshirish odatiy amaliyotga aylanishi kerak. Ko'plab tadqiqotlar gipotiroidizm va gipertiroidizmning subklinik shakllari ham yurakqon tomir tizimiga salbiy ta'sir ko'rsatishini tasdiqlagan [10]. Bu holatlar simptomlarsiz kechsada, ularni erta aniqlash va davolash yurak asoratlarining oldini oladi. Akromegaliya yoki qalqonsimon bez gormonlari disbalansi bo'lgan bemorlarda yurak mushaklarining gipertrofiyasi, kam elastikligi va funktsional o'zgarishlar (remodellasiyalar) teztez uchraydi. Bu holat oxiroqibat yurak yetishmovchiligiga olib keladi [11]. STG, TTG, T4, kortizol va vitamin D kabi laborator markerlar yurakqon tomir holatini baholashda dolzarb diagnostik ahamiyat kasb etadi. Ularning monitoringi yurak kasalliklari xavfini oldindan aniqlash imkonini beradi [12]. Yurak kasalliklarini davolashda qo'llaniladigan ba'zi dorilar, xususan, amiodaron, betablokatorlar yoki kortikosteroidlar endokrin tizimga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Bu esa kompleks yondashuv va yon ta'sirlarni nazorat qilishni talab qiladi [13].

Xulosa. Endokrin tizim va yurakqon tomir tizimi o'rtasidagi murakkab va o'zaro bog'langan munosabatlar zamonaviy tibbiyotda chuqur o'rganishni talab qiladigan muhim yo'nalishlardan biridir. Adabiyotlar tahliliga ko'ra, o'sish gormoni, qalqonsimon bez gormonlari, vitamin D va boshqa endokrin omil-lar yurakning tuzilishi, funksiyasi, qon bosimi va yu-rak ritmiga sezilarli taísir koërsatadi. Bu gormonlar-dagi disbalans yurak-qon tomir kasalliklarining ri-vojlanishiga sabab boëlishi, ularning ogëir kechishiga olib kelishi mumkin. Endokrin kasalliklar, ayniqsa subklinik shakllari, koëp hollarda yashirin kechadi va faqat yurak asoratlari yuzaga chiqqandan soëng aniqlanadi. Shu sababli, yurak-qon tomir patologiya-lari mavjud boëlgan bemorlarni endokrin holatini chuqur tahlil qilish, zarur boëlsa, gormonal tekshi-ruvlarni kiritish tavsiya etiladi. Yana bir muhim jihat óbaízi yurak dori vositalarining endokrin tizimga salbiy taísirini eítiborga olish zarur. Barcha ushbu maílumotlar asosida multidisipliner yondashuv óyaíni endokrinolog, kardiolog va terapevtlar oërtasi-dagi yaqin hamkorlik ó yurak-qon tomir kasallikla-rini samarali nazorat qilish va oldini olishda asosiy omillardan biri hisoblanadi. Shu bois, kelajakdagi il-miy izlanishlar ushbu ikki tizim oërtasidagi bogëliqlikni chuqurroq yoritishga va individual yon-dashuv asosida bemorlarni davolash strategiyasini takomillashtirishga qaratilishi lozim.

ADABIYOTLAR

1.Ghaemmaghami Z. Endocrine disorders and the cardiovascular system //Practical Cardiol-ogy. Elsevier, 2022. —. 685-691.

.

2.Lisco G. et al. Endocrine system dysfunc-tion and chronic heart failure: a clinical perspective //Endocrine. 2022. 75.2. —. 360-376.

3.Jabbar A. et al. Thyroid hormones and car-diovascular disease //Nature Reviews Cardiology. 2017. “. 14. π. 1. —. 39-55.

4.Gordan R., Gwathmey J. K., Xie L. H. Auto-nomic and endocrine control of cardiovascular func-tion //World journal of cardiology. 2015. “. 7. π. 4. —. 204

.